

Ἀπὸ τὴν μίνησιν τῶν Ἰδεῶν

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝ, Ο ΑΞΩΝ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΚΙΝΝΑ

Δρος Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν,
Ἐρευνητοῦ τῶν Διεθνῶν Σχέσεων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου

- I. ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΗ Η ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ;
- II. ΕΘΝΙΚΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ.
- III. Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΣ.
- IV. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΩΣ «ΜΥΘΟΣ».

I

Ἐννοιαὶ ὅπως «αἰ ἀξίαι», «ἡ ἰσχὺς», «τὸ ἐθνικὸν συμφέρον» ἀποτελοῦν συχνὰ ἀντικείμενον διχογνωμιῶν καὶ ἀμφισβητήσεων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀκριβῆς περιεχόμενον τῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἀποσαφήνισις τῶν. Διὰ τοῦτο διαπιστοῦνται διαφωνίαι, κυρίως μεταξὺ τῶν ἀγγλοφώνων συγγραφέων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐννοίας «ἐθνικὸν συμφέρον» (1). Τοῦτο διότι «δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορισθῇ ἀντικειμενικὰ οὔτε νὰ γίνῃ πάντοτε δεκτὴ ἀπὸ ὅλους ἢ μίᾳ ἢ ἄλλῃ ἄποψις» (2).

Ἡ προσπάθεια ὑποστηρίξεως ὑφ' ἑνὸς κράτους τῶν συμφερόντων του, ἔκτος τῆς ἐπικρατείας, ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέλημα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἡ πολιτικὴ ὁμως αὕτη ἐξαρτᾶται καὶ διαμορφοῦται ἐκ τῶν ἐκάστοτε προσδιοριζομένων ἐπὶ μέρους ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀναφερομένων συνήθως συνοπτικῶς ὡς «ἐθνικὸν συμφέρον». «Ὅταν λοιπὸν μιλάμε γιὰ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον εἶναι εἰς τὴν βᾶσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, εἶναι δύσκολον νὰ χαράξωμε ἀπόλυτα κριτήρια» (3). Ἄλλωστε τὸ ἐθνικὸν συμφέρον προσαρμύζεται πρὸς τὰς ἐκάστοτε συνθήκας (χρόνου, ἡγεσίας κλπ.).

Αἱ δυσχέρειαι προσδιορισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος δικαιολογοῦν τὸ ὅτι τοῦτο εἶναι περισσότερον καθιερωμένον ὡς στοιχεῖον τῆς πολιτικῆς πρακτικῆς παρὰ ὡς στοιχεῖον τῆς θεωρίας (4). Ἡ ὅλον ἐπισημοτέρα ἀναλυτικὴ θεώρησις τῶν διακρατικῶν σχέσεων, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἐξωτερικῆς

πολιτικῆς, ἤτο φυσικὸν νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν Πολιτικὴν Ἐπιστήμην καὶ τὰς Διεθνεῖς Σχέσεις εἰδικώτερον, εἰς τὸ ἔθνικὸν συμφέρον, ὡς τὸν κύριον συντελεστὴν χαράξεως τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν.

Κατὰ τινὰ ἄποψιν ⁽⁶⁾ οἱ σκοποὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἑνὸς κράτους, ἦτοι τὸ σύνολον τῶν ἐπιδιώξεων του, διακρίνονται εἰς μεταβλητοὺς καὶ ἀμεταβλήτους (σταθεροὺς). Ἡ προάσπις τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν σκοπῶν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἑνὸς κράτους καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν σταθερῶν τοιούτων. Περαιτέρω ὁμως καθίσταται ἀναγκαῖον ὅπως κατὰ τὴν μελέτην τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος ἐξετάζεται παραλλήλως καὶ ἡ ἀλληλεπίδρασις τῶν σταθερῶν καὶ μεταβλητῶν παραγόντων ⁽⁶⁾, οἵτινες ἐπηρεάζουν τὴν χάραξιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Παρὰ τὰς δυσχερείας καὶ τὸ παρακεκινδυνευμένον τῆς προσπάθειας πρὸς προσδιορισμὸν ἔννοιῶν τοσοῦτον ἀσαφῶν ὡς εἶναι «ἡ πολιτικὴ», «ἡ ἰσχύς», κλπ. ⁽⁷⁾, εἶναι ἐπιβεβλημένον ὅπως ὀρισθῇ μία ἀφετηρία πρὸς συνέχισιν τῆς παρούσης ἐρεύνης.

Κατὰ τὸν Badesvant, «συμφέρον εἶναι ὅρος προσδιορίζων ὅ,τι ἐπηρεάζει ὑλικῶς ἢ ἠθικῶς ἓν νομικὸν ἢ φυσικὸν πρόσωπον, τὸ ὑλικὸν ἢ ἠθικὸν πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον παρουσιάζει διὰ τὸ πρόσωπον τοῦτο μία πράξις ἢ ἀποχή, ἢ διατήρησις ἢ μεταβολὴ μιᾶς καταστάσεως» ⁽⁸⁾. Ἡδη ἀπὸ τῆς Συνθήκης Εἰρήνης τῶν Βερσαλλιῶν (28 Ἰουνίου 1919) μνημονεύονται τὰ συμφέροντα (biens - droits et interêts) ὡς προσδιορίζοντα τὰς σχέσεις καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν.

Κατὰ τὸν John Burton, «αἱ ἀξίαι ἔχουν χρησιμοποιοθῆ διὰ νὰ περιγράψουν τὰς μακροπροθέσους βλέψεις τῶν κρατῶν, ὡς εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐημερία, τὰ ἔθνικα συμφέροντα τῶν κρατῶν ὡς τὰ ἀντιλαμβάνονται οἱ ἰθύνοντες, οἱ ἀντικειμενικοὶ στόχοι τῆς ἀμέσου πολιτικῆς, αἱ στρατηγικαὶ βάσει τῶν ὁποίων ἐπιδιώκονται οἱ σκοποὶ ὡς καὶ οἱ ἔθνικοι, θρησκευτικοὶ καὶ ἰδεολογικοὶ κανόνες οἱ ὁποῖοι συνδέονται πρὸς διαφόρους πνευματικούς πολιτισμούς (cultures) καὶ παραδόσεις» ⁽⁹⁾.

Κατὰ τὸν T. Robinson, «τὸ ἔθνικὸν συμφέρον εἶναι τὸ σύνολον τῶν οὐσιαστικῶν ἔθνικῶν σκοπῶν καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀποτελεῖ ἀσαφῆ ἔννοιαν, ἄνευ νοήματος, ὡς τινες ἰσχυρίζονται» ⁽¹⁰⁾.

Κατὰ τὸν Οὐῶλτερ Λίππμαν τὸ ἔθνικὸν συμφέρον «εἶναι μία ἔννοια τόσον ἐμπλουτισμένη ἀπὸ ἱστορικὰ προηγούμενα, ὥστε δύσκολα νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ ἐξηγήσῃ τί σημαίνει. Τὸ ἔθνικὸν συμφέρον ἔχει ταυτισθῆ μετὰ ὅ,τι δύναται κανεὶς νὰ διανοηθῇ ὅτι ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους. Κάποτε ἔθνικὸν συμφέρον διὰ τὴν Εὐρώπην ἦτο νὰ διαδοθῇ ὁ καθολικισμὸς. Κατόπιν, τὴν θέσιν του κατέλαβε ὁ προτεσταντισμὸς. Βραδύτερον τὸ ἔθνικὸν συμφέρον συνεδυάσθη πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς καλῆς ἀγορᾶς διὰ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας καὶ μετεβλήθη ἀκόμη εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κρατῶν ὅπως προσθέσουν εἰς τὰ ἀποθέματά των περισσότερον χρυσὸν προκειμένου νὰ τονώσουν τὸ νόμισμά των. Ὅ,τιδήποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς

όρισμός του ἔθνικοῦ συμφέροντος. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν μας νομίζω ὅτι ἔθνικόν συμφέρον εἶναι τὸ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἀνέτως ἀπὸ οἰανδήποτε ἐπίθεσιν ἢ εἰσβολὴν μία σαφῶς καθωρισμένη καὶ ἀπολύτως ἰκανὴ πρὸς ἄμυναν περιοχὴ. Ἐάν, ἐπὶ παραδειγματι, ἐγένετο εἰσβολὴ εἰς τὸν Καναδᾶν, τὸ ζωτικὸν ἀμερικανικὸν συμφέρον θὰ ὑφίστατο ἄμεσον προσβολὴν» (11).

Ἐπεστηρίχθη ἡ ἄποψις ὅτι «ἐνεκα τῆς καταχρήσεως τοῦ ὄρου ἔθνικόν συμφέρον θὰ ἔδει ὅπως χρησιμοποιῆται ἀπλῶς ὁ ὅρος "συμφέρον", δηλαδὴ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς σημαντικὸν διὰ τὸ κράτος ἢ ὁμὰς ἢ ὁποῖα λαμβάνει τὰς ἀποφάσεις εἰς μίαν κυβέρνησιν» (12).

Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀποδοχὴ ὁρισμοῦ ὡς ὁ ἀνωτέρω δὲν εἶναι δυνατὴ, διότι ἡ ὡς ἄνω ὁμὰς δυνατὸν νὰ λαμβάνῃ φυσιολογικὰς ἀποφάσεις, ἐν τούτοις, ὁμῶς, αὗται δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι λογικαί, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ παράλογοι. Ὡς «μὴ λογικαί», κατὰ τὸν D. Singer, νοοῦνται αἱ ἀποφάσεις καὶ γενικώτερον ἢ συμπεριφορὰ αἱ ὁποῖαι δὲν ὀδηγοῦν εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα (13). Τοιοῦτοτρόπως διαπιστοῦται ὅτι ἐνίοτε αἱ ἀποφάσεις ἀποκλίνουν ἀκουσίως ἐκ τοῦ προκαθορισμένου σκοποῦ, διότι μεταξὺ «λογικοῦ» καὶ «παραλόγου» ὑφίσταται εὐρὺ φάσμα, τὸ τῆς «μὴ λογικῆς» συμπεριφορᾶς, εἰς τὸ ὁποῖον ὀδηγοῦν αἱ μὴ ἀναμενόμεναι ἀποφάσεις.

Ὁ Rosenau θεωρεῖ ὡς ἔθνικόν συμφέρον «τὸ κάλλιστον διὰ μίαν ἔθνικὴν κοινότητα» (14). Ὅμως καὶ ἐν προκειμένῳ ὑφίσταται ὑποκειμενικὴ ἔρμηνεα, διότι «τὸ κάλλιστον» διαφέρει κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἐκάστου ἀτόμου.

Ὁ Hans Morgentau, ὁ ὁποῖος συνέβαλεν ὄλως ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὄρου «ἔθνικόν συμφέρον», δίδει πλείονας τοῦ ἐνὸς ὁρισμούς. Μεταξὺ τούτων οἱ σημαντικώτεροι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: α) «Τὸ συμφέρον εἶναι τὸ αἰώνιον σχῆμα βάσει τοῦ ὁποῖου κρίνονται καὶ χοράσσονται αἱ πολιτικαὶ ἐνέργειαι», β) «τὸ ἔθνικόν συμφέρον εἶναι τὸ στοιχεῖον τὸ προσδιορίζον τοὺς ἀντικειμενικοὺς στόχους τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς» (15).

Κατὰ τὸν Morton Kaplan, ἔθνικόν συμφέρον εἶναι «τὸ συμφέρον τὸ ὁποῖον ἀσκεῖ πολιτικὴ ὄντοτης πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνικοῦ συστήματος. Μερικαὶ ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀναγκῶν προέρχονται ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔθνικοῦ συστήματος καὶ ἄλλαι ἐκ παραγόντων τοῦ περιβάλλοντος. Τὸ ἔθνικόν συμφέρον εἶναι μὲν ἀντικειμενικόν, «ἀλλ' ἐξαρτώμενον ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκάστης πολιτικῆς ὄντοτητος. Ἐθνικόν συμφέρον εἶναι ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποῖου ἀποφασίζει τὸ ἔθνος» (16).

Διὰ τοῦ ὡς ἄνω ὁρισμοῦ τοῦ ὁ Kaplan παρεμβαίνει ἐμμέσως εἰς τὴν διαμάχην μεταξὺ «ἀντικειμενιστῶν» (objectivists) καὶ «ὑποκειμενιστῶν» (subjectivists). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαπιστοῦται ὅτι ὁ Kaplan δέχεται τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς ἐννοίας «ἔθνικόν συμφέρον». ἀλλ' ἐπιμένει ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πολιτικῆς ὄντοτητος «ἢ ὁποῖα εἶναι ἐμμεσῶς ἀλλ' ἀποφασιστικῆς σημασίας» (17).

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διατυπωθεισῶν ἀπόψεων καὶ παρατεθέντων ὁρισμῶν δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς ἓνα, ὅπωςδὴποτε καὶ πάλιν ἀτελεῖ, ὁρισμὸν: ἔθνικόν συμφέρον εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἀντικει-

μενικῶν στόχων ζωτικῆς σημασίας διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑποστάσεως ἑνὸς κράτους.

Τὸ ἀσθενὲς σημεῖον τοῦ ἀνωτέρω ὀρισμοῦ εἶναι «οἱ ζωτικῆς σημασίας ἀντικειμενικοὶ στόχοι». Οἱ στόχοι οὗτοι διαμορφοῦνται ὑπὸ τῶν λαμβανόντων τὰς ἀποφάσεις εἰς ἓν κράτος καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἡ συμμετοχὴ τῆς κοινῆς γνώμης εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν στόχων εἶναι ἐντονωτέρα ἐπικειμένων ἐκλογῶν καὶ ἀσθενεστέρα μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐκλογῶν. Τοῦτο συμβαίνει διότι οἱ ἐπιδιώκοντες ὅπως ἀναλάβουν τὴν ἐξουσίαν προσπαθοῦν νὰ προσαρμόσουν τὰ προγράμματά των πρὸς τὰς ὑφισταμένας εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τάσεις. Μετὰ τὰς ἐκλογάς, ἀρχίζουν βαθμηδὸν νὰ διαπιστοῦνται ὁλονὲν καὶ μεγαλύτεραι ἀποκλίσεις ἐκ τῶν στόχων, αἱ ὁποῖαι περιορίζονται καὶ πάλιν ὅταν ἐπικείνται ἐκλογαί.

Ἡ ἀλληλεξάρτησις μετὰ ἀντικειμενικῶν στόχων καὶ φορέων τῆς ἐξουσίας ἀποτελεῖ τὸν κύριον παράγοντα διαμορφώσεως τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος. Ἔνεκα τούτου ὁ ὀρισμὸς τοῦ Kaplan παρουσιάζεται ὡς ὁ πλέον ἀποδεκτός, διότι ἀκολουθεῖ μέσῃ ὁδῶν, μετὰ τῶν ἀκραίων θέσεων «ἀντικειμενιστῶν» καὶ «ὑποκειμενιστῶν». Ἐτερος λόγος ὁ ὁποῖος ἐνισχύει τὴν ἀποδοχὴν τῆς θέσεως τοῦ Kaplan εἶναι τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοήσωμεν τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον διαδραματίζουν αἱ «ἀξίαι» εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος, ρόλον τὸν ὁποῖον ἡ Σχολὴ τῶν «ἀντικειμενιστῶν» δὲν δέχεται. Ἐν τούτοις, πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ὅτι αἱ ἀξίαι ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς ἀντιλήψεως τῶν ἐκάστοτε φορέων τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος.

Ἡ ἔννοια «τῆς ἐμμέσου ἐπιδράσεως», περιλαμβανομένη εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦ Kaplan, παρέχει συμβιβαστικὴν λύσιν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν προσδιορισμὸν ὅρου τοσοῦτον εὐμεταβλήτου ὡς εἶναι τὸ «ἔθνικὸν συμφέρον».

Ἐτέρα ἀσάφεια, ἡ ὁποία δέον ὅπως σημειωθῆ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος, εἶναι ἡ προκαλουμένη ἐκ τῆς δυσχερείας ὅπως τεθῆ σαφὲς ὄριον μετὰ τῶν στόχων καὶ μέσων. Σχετικῶς πρὸς τὰ μέσα ὁ Eulau, προσδιορίζων τὴν ἔννοιαν τῆς «πολιτικῆς», γράφει: Ἡ πολιτικὴ ἀναφέρεται εἰς τὰς συνθήκας καὶ τὰς συνεπείας τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν, ἢ τοῖς τῆς πολιτικῆς καθοδηγήσεως, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὸ ἔθνικὸν συμφέρον. Ἔνεκα τούτου τὸ ἄτομον ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸν ἥρωα (ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις) καὶ ἡ μελέτη τοῦ ὡς ἄνω θέματος (τῆς πολιτικῆς) ἀρχίζει ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀτόμου. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ὀντότητες εἶναι δευτερευούσης σημασίας μέσα, τὰ ὁποῖα διαμορφοῦνται ὑπὸ τῶν ἀτόμων⁽¹⁸⁾.

Τὸ περιβάλλον (τόπος - χρόνος - ἡγεσία κλπ.) ἀσκεῖ ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μορφῆς τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ἐκάστοτε τὸ ἔθνικὸν συμφέρον. Διὰ τὸ αὐτὸ κράτος καὶ τὸ αὐτὸ θέμα τὰ συμφέροντα δύνανται νὰ εἶναι διάφορα εἰς διαφόρους χρονικὰς στιγμὰς. Ἡ μεταβολὴ τοῦ συμφέροντος δυνατὸν νὰ εἶναι ταχεῖα ἢ μῆ. Πάντως εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συνεχῆς. Ἔνεκα τῆς δυναμικῆς μορφῆς τῶν διεθνῶν φαινομένων. Ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν συμφερόντων δυνατὸν νὰ μεταβληθοῦν αἱ σχέσεις μετὰ δύο ἢ πλείονων κρατῶν.

Τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας ἢ τὴν πραγμάτων τῶν ἀντικειμενικῶν τῆς στόχων δι' εἰρηρικῶν μεθόδων, ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι αἱ διπλωματικαὶ ἐπαφαί. Ὅταν ὅμως αἱ εἰρηρικαὶ μέθοδοι δὲν εἶναι τόσο ἀποτελεσματικά, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ζωτικῶν συμφερόντων κράτους τινός, δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ βία ἢ ἀπειλὴ χρήσεως βίας. Τὰ μέσα δυνατόν νὰ ἐνισχύωνται διὰ πράξεων ἢ παραλείψεων πρὸς πραγμάτων τῶν ἀντικειμενικῶν στόχων, δύνανται δηλαδὴ νὰ εἶναι θετικὰ ἢ ἀρνητικά.

Κατὰ τὸν Giraud, «τὰ κράτη ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν των. Ὅταν οἱ δύο οὔτοι στόχοι ἀπειληθοῦν, τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους εὐρίσκονται ἐν κινδύνῳ. Ἡ διασφάλισις τῶν τοιούτων συμφερόντων δικαιολογεῖ κατὰ συνέπειαν τὴν προσφυγὴν εἰς τὴν βίαν, ἰδίως ἐὰν τὸ κράτος κατέστη κατὰ ἀπροκλήτου ἐπιθέσεως ἢ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ἐπιθέσεως. Ποία θῦμα ἀπροκλήτου ἐπιθέσεως ἢ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν ἐπιθέσεως; εἶναι τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τὰ ὁποῖα δέον ὅπως ὑπερασπίζεται πᾶν κράτος; Ταῦτα εἶναι ἡ ἀσφάλεια, ἡ οἰκονομικὴ εὐημερία καὶ ἡ ἐπιβίωσις τοῦ λαοῦ του» (19). Πράγματι τὰ ἀνωτέρω δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ζωτικὰ συμφέροντα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ἐπίκεντρον τῶν στόχων τοῦ κράτους.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, δέον ὅπως συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν λαμβανομένων ὑπὸ τῶν ἀσκούντων τὴν ἐξουσίαν (μελῶν τῆς κυβερνήσεως κλπ.). Παρατηροῦμεν ἐν προκειμένῳ ὅτι τὸ κύριον πρόβλημα εἶναι ἡ ἠθικὴ, κατὰ πόσον δηλαδὴ ὁ τρόπος τῆς χρήσεως τῆς ἰσχύος ὑπὸ τῶν φορέων τῆς ἐξουσίας ἔχει ἠθικὸν ἔρεισμα, δεδομένου ὅτι, ὡς εἶναι φυσικόν, πᾶσα πολιτικὴ υἱοθετουμένη ὑπὸ τινος κυβερνήσεως καθίσταται ταυτόσημος πρὸς τὸ ἐθνικόν συμφέρον καθ' ὅσον ἐπεκράτησεν ὅπως οἱ ἐκάστοτε φορεῖς τῆς ἐξουσίας θεωροῦνται ὡς ἐκφράζοντες τοῦτο. Οἱ φορεῖς τῆς ἐξουσίας εἶναι οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοι, ἀμφότεροι ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῆς χαράξεως τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τοῦ κράτους.

Εἶναι δυσχερὲς διὰ μίαν κυβέρνησιν, νὰ προβλέψῃ τὰς μελλοντικὰς τῆς ἐνεργείας, παρὰ τὸν ὑφιστάμενον ἐν προκειμένῳ προγραμματισμόν. Ἡ μεταβολὴ τοῦ ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων ἐκπονηθέντος προγράμματος, διὰ μιᾶς παρεμβάσεως ἐκ μέρους τῶν πολιτικῶν, δυνατόν νὰ προκαλέσῃ σοβαρὰς περιπλοκάς (20). Τοῦτο δυνατόν νὰ συμβῇ διότι οἱ πολιτικοὶ δὲν παραμένουν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὸν κρατικὸν μηχανισμόν ὡς οἱ ὑπάλληλοι. Κατὰ συνέπειαν αἱ μεταβολαὶ αἱ συνιστώμεναι ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δυνατόν νὰ δυσχεράνουν τὴν πραγμάτων τῶν χαραχθέντων στόχων, λόγω διαφόρου ἐκτιμήσεως τῶν ὑπὸ κρίσιν θεμάτων καὶ τῆς σημασίας των ὡς καὶ τυχόν συχνῶν μεταβολῶν τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας, συνοδευομένης ἐκάστοτε ὑπὸ διαφόρων ἀντιλήψεων. Ὅπωςδὴποτε οἱ σκοποὶ ἀποτελοῦν τὸ πλέον περίπλοκον πρὸς προσδιορισμόν στοιχείον (21). Διὰ τοῦτο τὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα λαμβάνουν τὰς ἀποφάσεις πρὸς καθορισμόν τῶν ἀντικειμενικῶν στόχων ἑνὸς κράτους ὀφείλου νὰ διακρί-

νωνται διὰ τὴν διορατικότητά των⁽²²⁾, διότι αὕτη ἀποτελεῖ βασικὸν κριτήριον πρὸς χάραξιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐνὸς κράτους.

Ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ὁ σημαντικώτερος ἀντικειμενικὸς στόχος τοῦ κράτους εἶναι ἡ ἐπιβίωσις του, δηλαδή ἡ προστασία τῆς φυσικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς του ὀντότητος. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας τὸ ἔθνικὸν συμφέρον «ὕλοποιεῖται» κατὰ κάποιον τρόπον καὶ περιορίζεται τὸ ἀφηρημένον τῆς ἐννοίας τουδιὰ τοῦ προσδιορισμοῦ ὡς βασικῶν συντελεστῶν τῆς ἐπιβιώσεώς του, τῆς διατηρήσεως τῆς ἔθνικῆς ἀσφαλείας του καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ του.

Διατυπωθέντων ἤδη τῶν κυριωτέρων ἀπόψεων καὶ στοιχείων πρὸς ἀποσαφήνισιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνικου συμφέροντος, δεόν ὅπως ἀναφέρωμεν ἐπικουρικῶς μίαν χρήσιμον ταξινομήσιν ὑπὸ τοῦ Robinson τῶν διαφόρων χαρακτηρισμῶν τοῦ ἔθνικου συμφέροντος τοῦ Morgentau⁽²³⁾. Οὕτω, τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα διακρίνονται εἰς μόνιμα, ποικίλουντα, πρωταρχικὰ ἢ δευτερεύοντα, γενικὰ ἢ ειδικὰ. Ὅμοιος, τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα δύναται νὰ διακριθῶν εἰς κοινὰ, διαιρετὰ, θεμιτὰ, ταυτόσημα, συμπληρωματικά, ὕλικὰ, βασικὰ κλπ.

Βεβαίως συνήθης εἶναι ἡ σύγκρουσις τῶν ἔθνικῶν συμφερόντων μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων κρατῶν. Ἐπὶ παραδειγματι, ἔθνικὸν συμφέρον διὰ τὴν Πορτογαλίαν ἀποτελεῖ ἡ διατήρησις τῶν ὑπερποντίων ἐδαφῶν της (ἀποικιῶν), ἐνῶ ἔθνικὸν συμφέρον τῶν ἀφρικανικῶν κρατῶν εἶναι ἡ ἀνεξαρτησία ὄλων τῶν ὑπὸ ἀποικιακὸν καθεστῶς περιοχῶν τῆς Ἀφρικῆς.

Εἰς μίαν διμερῆ ἢ πολυμερῆ σύγκρουσιν ἔθνικῶν συμφερόντων, ποία πλευρὰ ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ ἠθικὸν ἔρεισμα; Αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι ἐπηρεάζουν συνήθως ἀποφασιστικῶς ὄχι μόνον τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἔθνικου συμφέροντος, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω τὴν ἐπιτυχίαν ἢ μὴ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐνὸς κράτους.

II

Κατὰ τὸν Werner Levi «ἡ σχέσις μεταξὺ ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ συμφερόντων εἶναι ἱεραρχική, τῶν συμφερόντων ἢ τουλάχιστον τῆς πραγματοποιησεως των, ὑποκειμένων εἰς τὴν ἠθικὴν»⁽²⁴⁾.

Τὰ συμφέροντα ἐνὸς ἔθνους ἐνίοτε εἶναι δυνατὸν νὰ διαμορφοῦνται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ἡ σύγκρουσις των πρὸς τοὺς ὑφισταμένους ἠθικοὺς κανόνας. Τοιοῦτος συμβιβασμὸς δύναται νὰ διαπιστωθῆ εἰς τὰς περιπτώσεις τῶν καλουμένων «δικαίων πολέμων», πρὸς υπεράσπισιν τοῦ ἔθνικου συμφέροντος. Καθίσταται δηλαδή ἀποδεκτὴ ἡ ἀρχὴ ὅτι ὁ πόλεμος δικαιολογεῖται ὅταν εἶναι δίκαιος, ἤτοι κηρύσσεται πρὸς υπεράσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀναμφισβητήτως καλύπτεται ζωτικὸν συμφέρον τοῦ ἔθνους, ὡς εἶναι ἡ ὑπαρξις καὶ ἡ ἀκεραιότης του. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι δὲν ἐφαρμόζονται πάντοτε ὑφ' ὄλων τῶν μελῶν τῆς Διεθνoῦς Κοινοτήτος, ἢ ὅποια ὡς ἐκ τούτου ἀποδέχεται τὸν ἀμυντικὸν πόλεμον ὡς δίκαιον καὶ ἠθικόν, ἐνῶ ὁ ἐπιθετικὸς τοιοῦτος ἀπο-

τελεί ἔγκλημα καὶ δὲν δικαιολογεῖται βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς διεθνοῦς ἠθικῆς⁽²⁵⁾. Κατὰ τὸν Robinson, «ἡ ἐπιβίωσις τοῦ ἔθνους εἶναι ἡ θεμελιώδης ἔννοια ἢ ὁποῖα προσανατολίζει τὴν πολιτικὴν ἐνὸς κράτους»⁽²⁶⁾. Οὕτως, ἐνίοτε, ὁ ἀγὼν πρὸς ἐπιβίωσιν τοῦ καθιστᾶ ἠθικῶς παραδεκτὴν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν βίας, ἐφ' ὅσον βεβαίως τοῦτο εἶναι ἀναπόφευκτον.

Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ἀνακύπτει τὸ πρόβλημα κατὰ πόσον ἡ χρῆσις βίας εἶναι δικαιολογημένη καὶ ποῖος κρίνει τοῦτο. Κατὰ τοὺς Ἀμερικανούς καὶ τοὺς συμμάχους των, ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀτομικῆς βόμβας εἰς Ἰαπωνίαν, βάσει τῶν δεδομένων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἦτο ἐπιβεβλημένη πρὸς διασφάλισιν τῆς ἐπιβιώσεως καὶ ἐλευθερίας τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἐλευθέρου κόσμου. Ἐν τούτοις, ὑπεστηρίχθη καὶ ἡ ἄποψις ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰς διεθνῶς παραδεγεμένους ἠθικὰς ἀρχάς, ἡ χρῆσις τῆς ἀτομικῆς βόμβας ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἀποφευχθῆ. Ἐν προκειμένῳ, εἰς ἀμφοτέρας τὰς θέσεις, ὑπεισέρχεται καὶ πάλιν τὸ ὑποκειμενικὸν κριτήριον, τὸ ὁποῖον νομιμοποιεῖ τὴν χρῆσιν βίας ὡς εὐρίσκουσιν ἠθικὸν ἔρεισμα εἰς τὴν νόμιμον ἄμυναν. Ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐπιβιώσεως ἐνὸς ἔθνους δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ πάντοτε δι' εἰρηνικῶν μεθόδων, ἄνευ προκλήσεως ζημιῶν εἰς τὸ περιβάλλον, ἰδίως μάλιστα ἐὰν ὑφίσταται περίπτωσις ἀπροκλήτου ἐπιθέσεως, ὅποτε ὁ προκαλὼν ταύτην εἶναι καὶ ὁ πρῶτος παραβιάζων τὰς ἠθικὰς ἀρχάς.

Ὅθεν, ἐνίοτε καὶ ἡ χρῆσις βίας, ἢ ἡ ἀπειλὴ χρήσεώς της, δύναται νὰ ἔχη ἠθικὸν ἔρεισμα. Ἐν τούτοις διαπιστοῦται ὅτι, παρὰ τὴν ἐνίοτε μεταβολὴν καὶ σφοδρὰν ἀντίθεσιν τῶν συμφερόντων μεταξὺ τῶν κρατῶν, ἢ βία (πόλεμος) δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε τὴν τοιαύτην ἀντίθεσιν καί, παρερχομένου τοῦ χρόνου, ἢ κρίσις ἀτονεῖ καὶ αἱ συνθήκαι μεταβάλλονται, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς Κούβας ἢ τῆς Κύπρου. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ διπλωματία διαδραματίζει ἀποφασιστικὸν ρόλον.

Ἡ ἠθικὴ ἀποτελεῖ ἀφρημένην ἔννοιαν, προσκεκολλημένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Διὰ τοῦτο εἶναι δυσχερὴς ἢ σύνθεσις της μετὰ συμφερόντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑλικῶν. Λύσιν ἐν προκειμένῳ θὰ ἀπετέλει ἡ ἀποδοχὴ πρωταρχικῶν συμφερόντων τὰ ὁποῖα εἶναι ταυτόσημα διὰ περισσότερα τῶν δύο κρατῶν (κοινὴ θέλησις). Πρὸς πληρεστέραν προάσπισιν τῶν συμφερόντων τούτων συνιστῶνται διεθνεῖς ὀργανισμοί, οἱ ὅποιοι ἀναπτύσσουσιν γενικὴν (ΟΗΕ) ἢ εἰδικὴν δραστηριότητα (ἀσφάλεια - NATO, οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις - ΟΟΣΑ κλπ.).

Κατὰ τὸν Levi, «οἱ ἠθικοὶ κανόνες δὲν ταυτίζονται πρὸς τοὺς σκοπούς»⁽²⁷⁾. Τοιοῦτοτρόπως, φθάνομεν διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν εἰς ἔννοιαν ἐκ παραδόσεως ἀσαφῆ. «Ἡ συνήθης σειρά εἶναι νὰ προσδιορίζωμεν κατὰ πρῶτον καὶ, κατὰ δεύτερον, ἀκολουθῶν νὰ ἐπιλέγωμεν τὸν τρόπον πραγματοποιήσεώς του καί, κατὰ τρίτον λόγον, νὰ ἐξετάσωμεν τὰ δύο προηγούμενα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἠθικὴν. Μία τοιαύτη σειρά ὁμως ὁδηγεῖ εἰς τὸ νὰ δοθῆ προτεραιότης εἰς τὰ συμφέροντα, ἐναντι τῆς ἠθικῆς. Τοῦτο καθίσταται πλέον αἰσθητὸν ὅσον ἰσχυρότερον εἶναι τὸ συμφέρον»⁽²⁸⁾.

Ὁ Karl Deutsch εἰς τὸ ἔργον του *The Nerves of Government* παρα-

τηρεί ὅτι «ἔχει ἐπιχειρηθῆ τάσις λογικοῦ συμβιβασμοῦ μεταξύ αἰσιοδοξίας καὶ ἀπαισιοδοξίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν μεταξύ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς» (29).

Ἐὰν αὗται δὲν εἶναι συμβιβάσιμοι, ἡ διεθνὴς τάξις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῆ, ἢ θὰ λάβῃ μορφήν ἀνάλογον ἐκείνης τοῦ δικαίου τοῦ ἐφαρμοζομένου ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων κρατῶν. Οὕτως εἰς τὴν θεωρητικὴν διερεύνησιν τοῦ θέματος ὑπείσέρχεται ἕτερα ἀσαφὴς ἔννοια ἢ τῆς ἰσχύος (power) καὶ τοιουτοτρόπως ὁ φαῦλος κύκλος συνεχίζεται.

III

Κατὰ τὸν Morgentau, ἡ σύγκρουσις συμφερόντων ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸν παράγοντα τῶν ἐξελίξεων ἐντὸς τῆς Διεθοῦς Κοινότητος. Ὁ Robinson θεωρεῖ τὴν διπλωματίαν ὡς «...τὴν τεχνικὴν πρὸς διευθέτησιν τῶν συγκρούσεων. Ἡ διπλωματία, τείνει ὅπως συμβιβάσῃ τὸ ἔθνικὸν συμφέρον ἑνὸς κράτους πρὸς τὸ τοιοῦτον ἑτέρων κρατῶν». Ἔνεκα τούτου ὁ ὑπέρτατος στόχος τῆς διπλωτίας εἶναι ἡ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῶν πιθανοτήτων εἰρηνικῆς διευθέτησεως μιᾶς τοιαύτης συγκρούσεως, διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ζωτικῶν συμφερόντων τῶν ἀντιτιθεμένων κρατῶν καὶ τῶν ἐνδεχομένων συναφῶν ἀντιδράσεων των καθὼς καὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως μεταξύ τῶν συμφερόντων τούτων (30).

Ἡ διπλωματία διαδραματίζει σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν υἰοθέτησιν πολιτικῆς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος. Τοῦτο πράγματι ἀποτελεῖ συνήθως καὶ τὸν στόχον τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Σήμερον ἡ διπλωματία ἀσκεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὸ πολιτικῶν καὶ «τεχνοκρατῶν» παρὰ ὑπὸ τῶν παραδοσιακοῦ τύπου διπλωματῶν. Ἡ τεχνολογικὴ ἐπανάστασις ὠδήγησεν εἰς οὐσιώδεις μεταβολὰς εἰς τὴν διπλωματικὴν ἐκπροσώπησιν (31). Αἱ εἰδικαὶ καὶ ποικίλαι γνώσεις αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συγχρόνων διπλωματικῶν καθηκόντων διαμορφοῦν σὺν τῷ χρόνῳ νέον τύπον διπλωμάτου.

Κατόπιν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων, τὰ συμφέροντα δύνανται νὰ καταστοῦν κοινά, διαιρετὰ ἢ συμπληρωματικά, δυνατὸν ὁμως νὰ παραμείνουν καὶ ἀσυμβίβαστα μεταξύ τῶν διαπραγματευομένων κρατῶν. Ὁ τυχὸν συμβιβασμὸς ἀπαιτεῖ πράγματι ἰδιαιτέραν ἰκανότητα, διότι δυνατὸν αἱ διαπραγματεύσεις νὰ μὴ καταλήξουν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα ἢ ἀκόμη καὶ νὰ ἐπιδεινώσουν τὴν κατάστασιν.

Ἡ διάρθρωσις τῆς Διεθοῦς Κοινότητος ἐπηρεάζει κατὰ τρόπον ἀποφασιστικὸν τὰς ἀνάγκας τοῦ περιβάλλοντος. Μεταξύ τῶν ἀναγκῶν τούτων προέχουσιν θέσιν ἔχει ἡ ἄμυνα καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἡ ἔθνικὴ ἀσφάλεια, ἡ ὁποία εἶναι σήμερον στενωῶς συνδεδεμένη πρὸς τὴν πυρηνικὴν ἰσχὺν τῶν κρατῶν. Ἡ ἰσχύς αὕτη ὑποχρεοῖ ἅπαντα τὰ ἔθνη ὅπως ἐξέυρουν συμβιβαστικὴν λύσιν μεταξύ τῶν δισταμένων συμφερόντων των.

Ἐὰν γίνῃ δεκτὴ ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ διεθνοποίησις τῶν προβλημάτων περιορίζει τὰς πιθανότητας διενέξεων καὶ πολλαπλασιάζει τὰς εὐκαιρίας πρὸς συνεργασίαν, θὰ πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ἡ πολυπλοκότης τῶν προβλημάτων

έξουδετεροῖ τὸ κέρδος ἐκ τῆς διεθνοποιήσεως των καὶ οὕτως αἱ διενέξεις ἀνα-
 φύονται ἐπὶ εὐρυτέρας βάσεως. Ἐνεκα τούτου τὰ ἔθνικα συμφέροντα εὐρίσκουν
 νέον πεδῖον δροστηριοποιήσεως των ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν διεθνῶν ὄργα-
 νισμῶν. Τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη ἀποτελοῦν πράγματι βῆμα τῶν κρατῶν, ἐκτὸς
 τῶν ἄλλων, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τῶν κρατῶν - μελῶν.

Ἡ ἡγεσία ἐπίσης διαδραματίζει σοβαρὸν ρόλον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δια-
 μόρφωσιν τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος. Ἡ πολιτικὴ «μεγαλείου» τοῦ στρατηγοῦ
 Ντὲ Γκώλλ, ἐκάλυπτεν, ἐπὶ παραδείγματι, ζωτικὸν συμφέρον τῆς Γαλλίας :
 Τὸ διεθνὲς τῆς γότητρον. Ἴσως ὁμως ἐξεδηλώθη ἀκαίρως καὶ δὲν συνεβιβάζετο
 πρὸς τὰ τότε συμφέροντα ἐτέρων κρατῶν. Κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἐξωτε-
 ρικῆς πολιτικῆς ἐνὸς κράτους, ἡ ἡγεσία του δύναται νὰ ἐπηρεάζῃ τὴν κοινὴν
 γνώμην ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπηρεάζεται ἐκ ταύτης.

Ἐξ ἄλλου, ἡ διαρκὴς μεταβολὴ τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος δὲν εἶναι τι τὸ
 ἀσύνητες. Ἐπὶ ποραδείγματι, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1969), ἡ Γαλλία
 προέβαλε ὡς ἔθνικα συμφέροντα, εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς πολιτικὴν δύο ἐκ
 διαμέτρου ἀντιθέτους θέσεις εἰς τὸ αὐτὸ θέμα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους
 ζωτικὸν συμφέρον ἦτο διὰ ταύτην ἡ διατήρησις ἀμεταβλήτου τοῦ ἀριθμοῦ
 τῶν μελῶν τῶν Εὐρωποϊκῶν Κοινοτήτων. Κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1969 ὁ
 νέος ἀρχηγὸς τοῦ Γαλλικοῦ κράτους παρουσίασεν ὡς ζωτικὸν συμφέρον τοῦ
 ἔθνους τὴν διεύρυνσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῶν Κοινοτήτων.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω, εἶναι φυσικὸν νὰ καθίσταται παρακεκινδυνευμένη
 ἐνέργεια ὁ καθορισμὸς τοῦ ζωτικοῦ συμφέροντος, διότι ἡ ὡς ἄνω μεταβολὴ
 ἀποτελεῖ ἀφ' ἐνὸς ἀντανάκλασιν τῶν τάσεων τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία εἶναι
 εὐμετάβολος, ἀφ' ἐτέρου δὲ συνάρτησιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἡγέ-
 του καὶ τῆς ἰκανότητός του νὰ τὴν ἐπηρεάζῃ.

Τὸ ἔθνικὸν συμφέρον ἤρχισε νὰ διευρύνῃ τὴν βάσιν του, κυρίως κατὰ
 τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Ἐνδεικτικῶς, αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖαι, ὑποστη-
 ρίζουσαι τὴν διακήρυξιν τῆς Μόσχας (1943), ἀνῆγγειλον ὅτι ἡ διεθνὴς συνερ-
 γασία εἶναι στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὸ ἔθνικὸν συμφέρον τοῦ Ἀμερικανικοῦ
 λαοῦ.

Τὸ ἔθνικὸν συμφέρον, εὐμετάβολον καὶ ἔλαστικόν, ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν
 «μῦθον» πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἐνὸς κράτους. Ἐπειδὴ δὲ
 ἀκριβῶς, διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ τοιοῦτου μῦθου, διακυβεύονται ζωτι-
 κῆς σημασίας συμφέροντα, ὁ ρόλος τῆς διπλωματίας εἶναι θεμελιώδης. Ὁ
 διπλωμάτης ὀφείλει νὰ διαβλέπῃ τὰς πιθανότητας συναγωνισμοῦ ἐπὶ τοῦ
 οἰκονομικοῦ πεδίου ἐκ μέρους ἄλλων κρατῶν. Κατὰ τὸν κόμητα ντὲ Γκαρντέν,
 «ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ δύναται νὰ συνοψισθῇ εἰς τὰς λέξεις "προβλέπω" καὶ
 "προλαμβάνω"»... (32).

Ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἔθνῶν βαίνει ἐνισχυομένη καὶ ἡ δημιουργία
 πολυαριθμῶν διεθνῶν φορέων εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς
 τὸν περιορισμὸν τῆς πίστεως ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος (33).
 Ἐξ ἄλλου, πολυσύνθετα διεθνῆ προβλήματα, ὡς τὸ τοιοῦτον τῆς διηρημένης
 Γερμανίας, παρουσιάζουν δυσχερεῖας πρὸς ἐπιτυχῆ ἀπόδοσιν τῆς ἐννοίας τοῦ

έθνικου συμφέροντος. Δυνάμεθα νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὸ ἔθνικόν συμφέρον τῆς Γερμανίας, τῆς Δυτικῆς ἢ τῆς Ἀνατολικῆς; Ἐκ τῆς ἀκολουθουμένης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὑφίστανται διάφορα συμφέροντα διὰ τὴν Δυτικὴν καὶ διάφορα διὰ τὴν Ἀνατολικήν. Ἐν τούτοις, δυνατὸν ἢ διαπίστῳσις αὕτη νὰ εἶναι ἐπιφανειακὴ καὶ νὰ μὴ ἀντικατοπτρίζη εἰ μὴ μόνον τὰ συμφέροντα τὰ διαμορφούμενα ὑπὸ τῆς ἡγεσίας, ἐνῶ, ἐνδεχομένως, οἱ λαοὶ νὰ παρουσιάζουν διάθεσιν πρὸς κοινὴν διαμόρφωσιν συμφερόντων, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ τομέως συνεργασίαν μετοξὺ τῶν δύο Γερμανικῶν κρατῶν (34).

Ἐπὶ τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐντὸς τῆς Διεθνοῦς Κοινότητος «ἡ σημασία τοῦ ἔθνικου συμφέροντος περιορίζεται ἀναλόγως πρὸς τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν προβλημάτων τῶν μελῶν τῆς προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν συλλογικὴν ἀντιμετώπισιν καὶ διὰ τὰ ὁποῖα καθίσταται ἀναγκαία ἡ συνεργασία τῶν κρατῶν» (35). Ὅταν τὸ ἔθνικόν συμφέρον καθίσταται κοινὸν διὰ περισσότερα τῶν δύο ἔθνων ἢ ἔννοια «ἔθνικὸς» ἀτονεῖ. Ὁ Πρόεδρος Νίξον εἰς τὸν λόγον του πρὸς τὸ Κογκρέσσον, ἐπὶ τῆς Ἀμερικανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς κατὰ τὴν ἀρξαμένην νέαν δεκαετίαν (36), ἀνεφέρθη καὶ εἰς τὸ «παγκόσμιον συμφέρον», τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ τὸ ἔθνικόν, δὲν εἶναι ἐν ἄλλὰ περικλείει τὸ σύνολον τῶν ἀντιστοίχων συμφερόντων.

IV

Ὁ Ἀμερικανὸς ψυχαναλυτὴς Δρ. Rollo May, παρατηρεῖ ὅτι δύο εἶναι βασικῶς οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποῖους ὁ ἄνθρωπος ἡμπορεῖ νὰ ἐπικοινωνῆ τὸσον μὲ τοὺς ἄλλους ὅσον καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸν του: Ἡ ὁμιλί μὲ λογικὸς προτάσεις καὶ συλλογισμοὺς καὶ ὁ μῦθος, ὁ ὁποῖος ὁμως εἶναι πολυπλοκώτερος τῆς ὁμιλίας: Ἀντικατοπτρίζει τὸς ἀξίας ποὺ ἐπικρατοῦν εἰς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς ομάδας καὶ ἔχει ὡς προορισμὸν τὴν παρουσίαν ἐνίων ἀληθειῶν κατὰ συμβολικὸν τρόπον (37).

Μῦθος εἶναι τὸ σύνολον τῶν πεποιθήσεων ἢ εἰκόνων τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας τῶν ἀναφερομένων εἰς μίαν συγκεκριμένην κατάστασιν. Δύναται νὰ περιλαμβάνη διαφόρους παραδόσεις, κληροδοτηθείσας εἰκασίας, ὑποκειμενικὴν ἢ ἀντικειμενικὴν κρίσιν, ἐλπίδας, πίστεις, ὄνειρα, καὶ αὐταπάτας, εἰς διάφορον βαθμὸν ἕκαστον. Ἡ σημασία ἐνὸς μῦθου δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ κατὰ πόσον μέγα μέρος του ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἔαν εἶναι εὐρέως ἀποδεκτὸς καὶ ἔαν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα τὸν ἀποδέχονται. Πᾶσα ἐξωτερικὴ πολιτικὴ περιλαμβάνει στοιχεῖα μῦθου (38).

Ἐξ ἄλλου, ὁ μῦθος συμβιβάζει ἀκόμη καὶ τὰς περισσότερον ἐντόνους ἀντιφάσεις τῆς ζωῆς καὶ κατορθώνει νὰ συνδυάσῃ εἰς ἓν ἐνιαῖον σχῆμα παρελθόν καὶ παρὸν ἢ ὑποκειμενικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα. Ὁ μῦθος διευκολύνει τὴν καθιέρωσιν τοῦ συστήματος ἀξιῶν ἐνὸς κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἐμπειρίας, ἐνῶ ἡ ὁμιλία ἀναφέρεται εἰς ἀναμφισβήτητα στοιχεῖα (39).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ἔθνικόν συμφέρον ἐμπίπτει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «μύθων». Ἡ ἔλαστικότητα καὶ τὸ εὐπροσάρμοστον τοῦ μύθου δικαιολογεῖ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος ὡς ἔννοιας εὐρυτέρας χωρικῆς ἐφαρμογῆς καὶ τὸν περιορισμὸν τούτου ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν θεωρουμένου, δεδομένου ὅτι τὰ συμφέροντα τῶν κρατῶν καθίστανται ὄλονεν καὶ περισσότερον κοινὰ καὶ ἡ ἐξυπηρέτησις των εἶναι πλέον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, συλλογική.

Ὁ Beard ἔγραψε, «τείνω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἔννοια αὕτη (τὸ ἔθνικόν συμφέρον) ὑπῆρξεν ἀπλῶς εἰς φραστικὸς τύπος, τὸν ὁποῖον τὰ πολιτικὰ καὶ ἰδιωτικὰ συμφέροντα ἐχρησιμοποιοῦν εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἐπεδίωκον νὰ ἐπιτύχουν κάποιον ἰδιαίτερον σχέδιον εἰς τὸν τομέα τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ὑπὸ ἐξέτασιν ἔννοια χρησιμοποιεῖται εὐρέως διὰ λόγους προπαγάνδας ἢ ὑποστηρίξεως τῆς πολιτικῆς τῆς ἐκάστοτε κυβερνήσεως. Ἐνίοτε ἐπίσης χρησιμοποιεῖται ἐναντίον τῆς ἐκάστοτε κυβερνήσεως καὶ τῶν ἰθυόντων ἐν γένει, προκειμένου νὰ δηλωθῇ ὅτι «ἐγκατέλειψαν τὸ ἔθνικόν συμφέρον».

Ὁ Rosenau ὑπογραμμίζει ὅτι «τὸ ἔθνικόν συμφέρον δὲν εἶναι μία χρήσιμος ἔννοια, διότι βασίζεται ἐπὶ μιᾷ ἀδικαιολογήτου γενικεύσεως μιᾶς ἰδέας ἰσχυούσης διὰ περιωρισμένην ἱστορικὴν περίοδον»⁽⁴⁰⁾.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ἔθνικόν συμφέρον ἀποτελεῖ μεταβλητὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου συμβατικὸν στοιχεῖον. Ἐν τούτοις, δὲν δυνάμεθα νὰ παραγνωρίσωμεν τὴν χρησιμότητα τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος ὡς μύθου, δεδομένου ὅτι ἡ χρησιμότης τοῦ μύθου ἔχει κατασταθῆ γενικῶς ἀποδεκτὴ εἰς ἀπάσας τὰς ὑγιεῖς κοινωνίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ὄρου ἔθνικόν συμφέρον κατὰ τὴν ἀσκησιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐχερής.

Τὸ ἀσαφές τοῦ ὄρου ἔθνικόν συμφέρον καὶ ἡ συμβατικότης τῶν χαρακτηριστικῶν του θὰ πρέπει ἴσως νὰ θεωρηθοῦν ὡς τὰ σημαντικώτερα μειονεκτήματά του, ἢ μήπως εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀντιθέτως, ἀποτελοῦν πλεονεκτήματα; Ἐν τούτοις, παρὰ τὰς ἀσαφείας καὶ τὰ τυχόν μειονεκτήματα, τὸ ἔθνικόν συμφέρον θὰ συνεχίσῃ νὰ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἐπηρεάζον τὰς διεθνεῖς σχέσεις. Μῦθος ἢ πραγματικότης, τὸ ἔθνικόν συμφέρον ἀκολουθεῖ συνήθως τὴν τύχην τῆς ἔννοιας «ἔθνος», ἢ ὁποία ἀναφέρεται εἰς στοιχεῖον πολυσύνθετον καὶ δυναμικῆς μορφῆς. Μεταβάλλεται ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καὶ, τονιζομένης τῆς ἔννοιας ἔθνος, τονίζεται ὡσαύτως κατ' ἐπέκτασιν καὶ τὸ ἔθνικόν συμφέρον.

Ἐνεκα τῶν ἀνωτέρω, θὰ ἦτο εὐκατὸν ὅπως εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἢ ἐκμετάλλωσις τοῦ ὄρου ἔθνικόν συμφέρον γίνεται μὲ ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέραν ἔννοιαν πρὸς ἀποφυγὴν διενέξεων ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ἐκάστοτε συμφερόντων. Διὰ τοῦτο δέον ὅπως ἡ πολιτικὴ τῶν κρατῶν προσανατολιζέται πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ παγκοσμίου συμφέροντος, ἥτοι τὴν υἰοθέτησιν καὶ ὑποστήρισιν κοινῶν συμφερόντων ὑπὸ τῶν κρατῶν. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην,

«ή ταυτότης τῶν συμφερόντων ἀποτελεῖ τὸν πλέον βέβαιον δεσμόν, τόσον μεταξύ τῶν κρατῶν ὅσον καὶ μεταξύ τῶν ἀτόμων».

Υ Π Ο Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. J. Frankel, National Interest, A Vindication, International Journal, No 4, Toronto, 1969, σ. 717 et seq. — T. W. Robinson, National Interests, εἰς Rosenau (ed.), International Politics and Foreign Policy, New York, 1969, σ. 182 et seq. — M. Kaplan, Macropolitics, Chicago.
2. Γ. Κασιμάτη, Κανόνες καὶ Μέθοδοι Ἐξωτερικῆς Πολιτικῆς, Διεθνεῖς Σχέσεις, No 2, Φεβρουάριος 1963, σελ. 41.
3. Γ. Κασιμάτη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 42.
4. J. Rosenau, National Interest, International Encyclopedia of Social Sciences (IESS), τόμ. 11, σ. 35.
5. Γ. Ζωτιάδου, Πολιτικὴ καὶ Διπλωματικὴ Ἱστορία τῶν Νεωτέρων Χρόνων, (Παραδόσεις), Θεσσαλονίκη, 1970, σελ. 218.
6. Γ. Ζωτιάδου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 224.
7. J. Rosenau, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 37.
8. Dictionnaire de la Terminologie du Droit International, Paris 1960, σ. 34.
9. J. W. Burton, Universal Values and World Politics, International Journal, Vol. 24, No 4, Autumn 1969, Toronto, σ. 673.
10. T. Robinson, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 185.
11. Συνέντευξις τοῦ Οὐώλτερ Λίππμαν πρὸς τὸν Ρόναλντ Στήλ, Βῆμα, 11.10.71.
12. W. Reitzel, M. Kaplan, C. Coblenz, United States Foreign Policy 1945—1955, Washington, D.C., 1956, σ. 472.
13. N. Palmer, (Ed.), A Design for International Relations Research: Scope, Theory, Methods, and Relevance, Philadelphia, October 1970, σ. 181.
14. J. Rosenau, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 34.
15. H. Morgentau, Politics Among Nations, The Struggle for Power and Peace, 4th ed, New York, 1967, σ. 9.
16. M. Kaplan, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 182.
17. M. Kaplan, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 182.
18. H. Eulau, The Behavioral Persuasion in Politics, New York, 1967, passim.
19. Giraud, εἰς Recueil de l' Academie de Droit International de la Haye, vol. 49, σ. 738. ἑπ.
20. B. de Jouvenel, The Art of Conjecture, London, 1967, σ. 210, σημ. 44.
21. J. David Singer, The level — of — Analysis Problem in International Relations, εἰς K. Knorr — S. Verba, The International System, σ. 85.
22. B. de Jouvenel, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 151.
23. T. Robinson, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 183.
24. W. Levi, The Relative Irrelevance of Moral Norms in International

Politics, εις J. Rosenau, (Ed.), International Politics and Foreign Policy, New York, 1969, σ. 194.

25. Βλ. σχετικῶς Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, 'Ο δίκαιος πόλεμος κατὰ τὰ «Τακτικά Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, Σύμμικτα Σεφεριάδου, τομ. Α', 'Αθήναι, 1961, σελ. 411.—Σ. Καλογεροπούλου - Στράτη, Τὸ ἔγκλημα τοῦ 'Επιθετικοῦ Πολέμου καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων, εις 'Επιστημονικὴν 'Επετηρίδα Παντείου 'Ανωτάτης Σχολῆς, 'Αθήναι, 1950, σ. 809.
26. T. Robinson, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 186.
27. W. Levi, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 194
28. W. Levi, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 194.
29. K. Deutsch, The Nerves of Government, New York, 1966, σ. 218.
30. T. Robinson, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 188.
31. E. Miles, Relationships between Technology and Intergovernmental Cooperation in International Organizations, εις Functionalism, Final Report of the Bellagio Conference 1969, New York, 1970, σ. 45.
32. Comte de Garden, Traité complet de diplomatie, 3 τόμοι, Paris, 1883, τομ. Α'.
33. J. Rosenau, ἐνθ. ἄνωτ., σ. 39.
34. I. Kinnas, The Politics of Association of European States with European Organisations ; A Comparative Approach, London, (Ph. D. thesis) (ὑπὸ ἔκδοσιν).
35. J. Rosenau, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 39.
36. R. Nixon, U.S. Foreign Policy for the 1970's, Building for Peace, Report to the Congress, February 25, 1971.
37. 'Ο μῦθος, κείμεριο στοιχεῖο τῆς ἐπικοινωνίας, Βῆμα, 26.10.69.
38. T. B. Miller, A Rejoinder, Australian Outlook, Melbourne, τομ. 3, No 2, August 1969.
39. Βῆμα, ἐνθ' ἄνωτ., 26.10.69.
40. J. Rosenau, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 39.